

**АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ
ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ (НІМЕЦЬКА МОВА ПІСЛЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ)**

Окопна Я. В.

кандидат педагогічних наук (Київ)

У статті представлено алгоритм професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери в межах вивчення другої іноземної мови на сучасному етапі вищої освіти. Проаналізована робота з розвитку вивчення другої іноземної мови в процесі викладання в умовах нелінгвістичного вищого навчального закладу.

***Ключові слова:** алгоритм формування, друга іноземна мова, нелінгвістичний вищий навчальний заклад, професійно орієнтована компетентність, туристична сфера*

***Окопная Я. В. Алгоритм формирования профессионально ориентированной компетентности у будущих специалистов сферы туризма (немецкий язык после английского).** В статье представлен алгоритм профессиональной подготовки будущих работников сферы туризма в рамках изучения второго иностранного языка на современном этапе высшего образования. Проанализирована работа по развитию изучения второго иностранного языка в процессе преподавания в условиях нелингвистического высшего учебного заведения.*

***Ключевые слова:** алгоритм формирования, второй иностранный язык, нелингвистическое высшее учебное заведение, профессионально ориентированная компетентность, сфера туризма*

***Окопна Y. The algorithm of forming professionally oriented competence for future tourism industry specialists (German after English).** The article focused on the basic directions of professional preparation in future tourism managers' second language training on the new stage of higher education. The work at the development of second foreign language studying in the teaching process in nonlinguistic institutions is analyzed.*

***Key words:** algorithm of forming, second foreign language, nonlinguistic institution, professionally oriented competence, tourism industry.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Система вітчизняної іншомовної професійної освіти сучасного нелінгвістичного вищого навчального закладу (ВНЗ) націлена не лише на високоякісну підготовку кваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, а й на творчий розвиток індивідуальності

особистості нової генерації засобами вивчення двох і більше іноземних мов (ІМ). Технологія цього процесу, відповідно до оновлених тенденцій, декларованих в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, має чітко виражену професійну спрямованість, деталізовану в Типовій і Рамковій програмах з іноземних мов для професійного спілкування, а принцип професійної спрямованості курсу другої ІМ узгоджено з компонентами навчального процесу: всебічним інтелектуальним і психічним розвитком особистості, здатної до активної участі у плануванні та реалізації пізнавальної іншомовної діяльності, самоосвіти і саморегулювання двома і більше ІМ [2 – 4].

У зв'язку з цим актуальності набуває вивчення німецької мови професійного спрямування (НМПС) як другої ІМ після англійської майбутніми працівниками туристичної сфери в межах бакалаврату нелінгвістичного ВНЗ. Практична мета формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності (ПОКК) НМПС як другою ІМ визначає головний зміст навчального процесу – завдання виховного, освітнього та розвиваючого характеру. Однією з умов успішного здійснення цих завдань є організація навчально-виховного процесу з урахуванням факторів, що впливають на хід і результати навчання, зокрема: прогнозування гнучкого управління, своєчасне внесення необхідних змін в хід навчальної діяльності та забезпечення зворотнього зв'язку на постійній операційній основі у формі контролю.

В цьому аспекті пріоритетним напрямом нелінгвістичного ВНЗ виступає пошук алгоритму до вирішення подвійної задачі: одночасно із засвоєнням фахових знань, формуванням професійних навичок і вмінь практичного користування першою ІМ майбутні туристичні менеджери повинні навчитися самостійно оволодівати новими знаннями та іншомовною інформацією НМПС як другою ІМ, навчитися вчитися та виробити в собі таку потребу до навчання впродовж всього життя. (Під алгоритмом ми розуміємо систему чітко визначених істинних передумов, придатних до реалізації процесу формування ПОКК НМПС

як другою ІМ, що забезпечують досягнення поставлених цілей або конкретних навчальних завдань в межах основної прогнозованої мети. Цей алгоритм покладено до основ програмованого навчання) [1: 18].

З огляду на практичний результат такий підхід до формування ПОКК НМПС як другою ІМ сприятиме формуванню дипломованого фахівця з інноваційним типом мислення, здатного до інноваційного типу діяльності. А практичне володіння другою ІМ на рівні, достатньому для вільної усної та письмової професійної та повсякденної професійної комунікації, є не лише невід'ємним компонентом успішного функціонування в багатоманітному полі професійної діяльності, а й становить важливу складову самодостатності особистості нової генерації. Умовою формування такої особистості виступає зсув наголосу з інформаційного навчання на навчання, що розвиває.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. З проблем алгоритмізації формування іншомовної ПОКК НМПС існує певна теоретична база. Зокрема, описано понятійну систему теорії говоріння та письма, розроблено технології та надано рекомендації щодо навчання цих видів мовленнєвої діяльності (МД), визначено об'єкти контролю їхнього рівня володіння (О. Б. Бігич, І. Л. Бім, В. А. Бухбіндер, Л. В. Гайдукова, О. В. Калімуліна, О. Г. Квасова, О. О. Кнурова, Т. І. Олійник, Ю. І. Пассов, І. В. Попова, І. О. Сімкова, В. Л. Скалкін та інші); досліджено особливості навчання культури міжособистісної комунікації (Т. М. Астафурова, Є. М. Верещагін, Л. Я. Зеня, О. Л. Красковська, Ю. Б. Кузьменкова, М. Л. Писанко, С. В. Соколова, О. Б. Тарнопольський, М. О. Фаснова та ін.). Учені (М. В. Баришніков, Н. Л. Замкова, І. В. Коломієць, С. С. Коломієць, С. В. Лимова, Л. Я. Личко, Р. Ю. Мартинова, О. М. Сорока, І. В. Чірва) розглядають процес навчання професійно орієнтованого говоріння та письма з урахуванням відмінностей у сферах спілкування, професійних ролях, типах професійних діалогів, мовному і

мовленнєвому матеріалі. Про особливості та переваги технології навчання другої ІМ після першої ІМ, подолання інтерферуючого впливу, а також використання першої ІМ для вивчення другої ІМ зазначено в роботах А. О. Анісімової, Л. О. Калашнікової, Н. М. Марченко, І. М. Мельник, О. О. Молокович, О. В. Пінської, Т. А. Пустовалової, О. О. Савчук, А. В. Щептилової та ін.

В останні роки увага вітчизняних та зарубіжних науковців прикута до залучення Інтернет-ресурсів у навчанні майбутніх фахівців ІМ (О. Б. Бігич, М. А. Бовтенко, А. Л. Буран, М. С. Гришина, Л. Я. Зєня, С. В. Радецька, П. І. Сердюков, Л. І. Скалій, Н. Д. Угринович, С. А. Фомін, Н. С. Форкун, Є. В. Якушина, М. С. Dason, A. Dillon, C. Kramschi та ін.).

Проте, не зважаючи на самодостатність наукових праць з професійно орієнтованого навчання ІМ, проблема виведення алгоритму навчання продуктивних видів МД майбутніх працівників туристичної сфери НМПС після англійської, як другої ІМ з використанням дистанційних засобів навчання на сьогодні залишається не дослідженою.

Тож, замовлення суспільства на фахівців туристичної сфери, які володіють ПОКК у двох і більше ІМ, потреба у створенні алгоритмічного устрою нових навчально-методичних матеріалів з комп'ютерною підтримкою для професійно орієнтованого навчання продуктивних видів МД другою ІМ в контексті кредитно-модульної системи та необхідність розробки науково обґрунтованої технології професійно орієнтованого навчання другою ІМ із залученням дистанційних засобів навчання зумовили вибір теми нашої наукової розвідки: *«Алгоритм формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців туристичної сфери (німецька мова після англійської)»*. **Метою статті** є розкриття теоретико-методичних засад алгоритму формування німецькомовної ПОКК, як системи ефективних засобів вирішення проблемних фахових комунікативних завдань другою ІМ.

Виклад основного матеріалу дослідження зорганізовано у два етапи. На першому етапі ми вважаємо за доцільне надання пояснень, щодо теоретико-понятійної бази. Другим етапом розвідки є реалізація методичних вказівок та коментарів. Тож, під «алгоритмом» ми розуміємо не правило, а систему певних законів, правил, які є необхідними для організації та реалізації навчання продуктивних видів іншомовної МД. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану робочу ціль – створити комфортні умови навчання другої ІМ, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих проблемних професійно орієнтованих ситуацій, використання проблемних ділових ігор, спільне вирішення фаховоспрямованих проблем на основі аналізу обставин та відповідних ситуацій.

Освітня технологія інтерактивного навчання в процесі *формування* ПОКК НМПС як другою ІМ після англійської у майбутніх фахівців туристичної сфери – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають студентів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань. Ця технологія готує фахівців туристичної сфери нового покоління, які вміють спілкуватися, слухати, чути інших, міркувати, творчо та плідно у результативному сенсі мислити. В її основу покладено ідеї творчої співпраці викладача та студентів. При запровадженні цієї технології знання засвоюються краще, адже дистанційні інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку професійно орієнтованої проблеми та пошук шляхів її вирішення[3 – 5].

Базова модель заняття дистанційного інтерактивного з формування ПОКК НМПС як другою ІМ включає в себе 5 етапів: *мотивація; заявлення теми та*

очікуваних навчальних результатів; надання необхідної інформації; інтерактивні вправи; рефлексія.

Мета *першого етапу* – сфокусувати увагу студентів на проблемі та викликати інтерес до обговорюваної професійно орієнтованої теми за допомогою методів: «мозковий штурм», «мікрофон», «криголам» тощо як в аудиторному так і поза аудиторному режимі. Забезпечення розуміння студентами змісту їхньої навчальної професійно орієнтованої діяльності реалізовується за умов наявності наступного *другого етапу* заняття. На *третьому етапі* – студенти на основі певного обсягу інформації за мінімально короткий час вчаться виконувати практичні завдання та вирішувати професійно орієнтовані проблемні ситуації. *Інтерактивна вправа* – ключова частина заняття – її метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів та цілей заняття. (На цьому етапі найчастіше використовують «сенкани», «групування», «створення асоціативного куща», «діаграми Венна» та інше. *Останній етап* заняття – рефлексія, мета якого – усвідомлення отриманих результатів, контроль обліку знань.

Ідея нашого досвіду – це використання інтерактивних технологій для підвищення ефективності засвоєння професійно орієнтованого фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу. Актуальність змісту електронних вправ полягає в розширенні пізнавальних можливостей студентів, зокрема, у здобуванні, аналізі та застосуванні професійно орієнтованої інформації з різних джерел, можливість перенесення отриманих умінь, навичок та знань до майбутньої професійної діяльності. Сутність технології діяльності лежить у застосуванні методів інтерактивного навчання на заняттях ІМ для швидкого засвоєння великої кількості нового матеріалу, розвитку мислення, пам'яті, уяви, пошуку шляхів вирішення професійно орієнтованих навчальних завдань.

За зазначеною структурою у першому півріччі 2013 – 2014 н. р. нами було проведено розвідувальне експериментальне навчання на базі кафедри іноземних мов професійного спрямування Національного університету

харчових технологій. Учасниками експериментальних груп стали студенти – майбутні фахівці туристичної сфери за спеціальністю 6.140103 «Туризм» (загальна кількість учасників експерименту – 46 осіб). Студенти в дистанційному режимі виконували інтерактивні вправи побудовані на зазначеному вище алгоритмі навчально-методичних матеріалів.

Об'єктом розвідувального навчання стала технологія навчання зорганізована за системою вправ з формування ПОКК другою ІМ у майбутніх фахівців туристичної сфери, як основа комплексу навчально-методичних матеріалів з комп'ютерною підтримкою.

Основними цілями розвідувального експериментального навчання була: 1) апробація, редагування, корекція та вдосконалення змісту укладеної технології, спрямованої на формування ПОКК другою ІМ у майбутніх фахівців туристичної сфери в природних умовах на заняттях з другою ІМ для її подальшого включення до комплексу навчально-методичних матеріалів з комп'ютерною підтримкою;

2) визначення типових помилок студентів та труднощів оволодіння другою ІМ.

Допоміжними цілями розвідувального експерименту визначено:

1) виявлення елемента, придатного для заявлення в якості варійованої умови та 2) уточнення формулювання робочої гіпотези майбутнього основного природного методичного експерименту.

Вступне навчальне анкетування, наші власні спостереження в процесі розвідувального експериментального навчання, а також післяекспериментальне усне опитування студентів уможливили перевірку припущення, чи сприяє вищезазначена алгоритмована система вправ залученню студентів до майбутньої професійної діяльності, і як це впливає на підвищення якості оволодіння ними ПОКК. У ході підготовки, організації та проведення розвідувального експериментального навчання ми керувалися головними положеннями теорії методичного експерименту, розробленої І. П. Биковою, П. Б. Гурвичем, М. В. Ляховицьким, Е. О. Штульманом, а також дослідженнями з методики

організації професійно орієнтованого навчання на II-III курсах нелінгвістичного ВНЗ, розроблених О. Б. Тарнопольським, О. П. Биконею, С. Е. Кіжнер, О. С. Малюгою та ін. Слідом за вимогами й науково обґрунтованими положеннями дослідників про необхідність проведення розвідувальних експериментів (П. Б. Гурвич, Н. М. Кушнарєнко, В. М. Шейко, Є. А. Штульман), а також згідно з теорією М. В. Ляховицького, ми передбачили чотири етапи розвідувального експериментального навчання: 1) організація розвідувального експерименту; 2) його реалізація; 3) констатація отриманих даних; 4) їх інтерпретація.

В результаті розвідувального експериментального навчання було досягнуто наступних цілей: 1) здійснено апробацію, редагування, корекцію та вдосконалення змісту укладеної нами системи вправ, спрямованої на формування ПОКК другою ІМ у майбутніх працівників туристичної сфери в природних умовах на заняттях з другої ІМ для її (системи вправ) подальшого включення до комплексу навчально-методичних матеріалів з комп'ютерною підтримкою; 2) визначено типові помилки студентів та труднощі формування ПОКК другою ІМ; 3) виявлено елемент, придатний до заявлення в якості варійованої умови; 4) уточнено формулювання робочої гіпотези майбутнього основного природного методичного експерименту.

Зокрема, було розроблено **робочу гіпотезу** для майбутнього основного експериментального навчання. Зокрема, виконання майбутніми працівниками туристичної сфери проблемних професійно орієнтованих продуктивних вправ для формування ПОКК другою ІМ сприятиме підвищенню ефективності процесу оволодіння професійно орієнтованими іншомовними мовленнєвими вміннями на практичних заняттях з другої ІМ.

Надалі, пропонуємо розглянути опис алгоритмізованої вправи «Сенкан». *Сенкан* – улюблений вид роботи наших студентів на заняттях з другої ІМ. «Вимоги» для створення сенкану: 1 –й рядок – іменник, 2 – й – два прикметники, 3 – й – три дієслова, 4 – й – речення з чотирьох слів, 5 –й – асоціація з першим

словом. Дієслова можна вживати в інфінітиві, але в більшості випадків в електронних вправах їх слід ставити у правильній особі та відповідному часі для того, щоб закріпити набуті знання про відмінювання дієслів.

Щоб не порушувати «вимоги» при створенні сенкану на початковому етапі студентам можна вживати іменник без артикля. Наприклад, сенкан 1:

Himmel
blau, wolkenlos, schweben
sind, fallen,
Unsere Gäste sind im siebenten Himmel. / zwischen Himmel und Erde.

Сенкан 2:

(der) Kollege
treu, gut
lebt, malt, treibt
Mein Freund ist Schüler.
Hotellmanager

Сенкан 3:

(Das) Meer
salzig, warm, türkisblau,
fahren, stechen, baden
Die Kinder baden im Meer.

В процесі дистанційного інтерактивного навчання викладач – це актор, а студенти – це незмінна публіка, досить цікава і різна, зі своїми емоціями і бажаннями. Ми маємо співпрацювати з цією надзвичайно цікавою публікою.

Адже, без постійного пошуку нових форм і методів навчання, без урізноманітнення занять вдячності не дочекається. А найкращою подякою мають бути міцні знання наших студентів і позитивні емоції. Результати досвіду становлять уміння майбутніх фахівців сфери обслуговування знаходити нетрадиційні шляхи вирішення проблем, досягати поставлених цілей, уміння робити пошук і відбір професійно орієнтованої інформації, а також самоаналіз застосування набутих знань. Ефективність досвіду полягає у залученні до використання інтерактивних технологій, що підвищує інтенсивність навчання, розвиває творчі здібності студентів.

Висновки. Перевірка доцільності використання засобів формування ПОКК другою ІМ: системи електронних вправ, тестових завдань та презентаційних одиниць відбувалась у ході виконання студентами проблемних професійно орієнтованих вправ на аудиторних та позааудиторних заняттях з другої ІМ слідом за зазначеним вище алгоритмом: 1) мотивація; 2) заявлення теми та очікуваних навчальних результатів; 3) надання необхідної інформації; 4) інтерактивні вправи; 5) рефлексія.

Наші власні спостереження, а також враження студентів підтвердили, що зорганізований алгоритм є оптимальними для формування ПОКК другою ІМ. Оскільки, він забезпечує сприятливі умови для учіння студентів та спрямовує зміст навчання і самих студентів на потреби майбутньої професійної діяльності.

Перспективами подальших наукових розвідок у даному напрямку ми вбачаємо в розробці рекомендацій технології до впровадження у навчальний процес на факультетах туризму та готельно-ресторанного бізнесу нелінгвістичних ВНЗ та підготовці до основного природного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – СПб : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/науковий редактор українського видання доктор пед.наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.:Ленвіт,2003. – 273 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.:Ленвіт, 2005. –119 с.
4. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування. – К.:Ленвіт, 2006. - 90 с.
5. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей: Колективна монографія. / Заг. і наук. ред. Бігич О. Б.– К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.; С. 330 – 383.